

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТ АРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1951
ИЮЛЬ
26
ЧЕТВЕРГ
№ 147 (2321)
ӨРТӨ 20 КӨП.

БО ХУНГУ СОЛУНДА:

Сиген кезилдезинин мурнакчыларынын дуржулгаларын непередиил! (1 арын).
СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).
ПАРТИЯ АМЫДЫРАЛТЫ (2 арын).
К. Онга.—школаары өөрелдиге чылыга чедишкенин белеткээр дээш (2 арын).
Ажылда большевикчи бұдүштүгү чорук (2 арын).

Мурнакчы дуржулганын трибуназы: П. Амбросов.—Комбайнер эш Мурыгынның ажылынын дуржулгасы (3 арын).
Польшанын катал тургустунганынын чеди чыл ою (3 арын).
В. Гришанин.—Делегейде болуп турар чоруктарнын допчулалы (4 арын).
Кореяда болушкуннар (4 арын).

Иштинин малын таарымчалыг кажсаалар-биле хандыраар

1951 чыл — мал ажылын хөгжүдеринин онза харысалгалыг чылы болур. Бо чыл — колхозтарын болгаш совхозтарын продуктулуунини мал ажылын хөгжүдеринин үш чыл планын амыдырал кырынга боттандыраарынын сөөлгү чылы. Мал ажылын хөгжүдеринин үш чыл планын район бүрүзү, колхоз бүрүзү долдур күүсеткен турар төлөөдө, ам көдээ ажил-агый ажилдакчыларынын бүгү күштерин оңче угландыраар ужурулду.

Мал ажылын хөгжүдеринин талазы-биле сорулганы чедишкенин шитирдээринге малды эки кажсаалар-биле хандыраар улуг ужурудузалыг. Мал кажсааларынын тудушкуну — иштинин мал ажылын улам хөгжүдеринин эргежок чугула негелдизи болур.

Бистин областын мал ажылын хөгжүдеринге болгаш мал ажылынын оран-бажынарнын тудушкунуна бо чылдын 2 миллион ажыг рубльди казак чери төсөвлээн. Совет чазактын хүн бүрүдө көргүзүп турар улуг дузаламчызын бурун шитирдиринче Совет Тыванын ажылчы чоннарын мобилизастаары партия, совет болган ажил-агый ораннарынын кол сорулгасы болур.

Область Совединин күүсекчи комитети бо чылдын июль айнын 12-де областын колхозтарында мал кажсааларынын тудушкунунун чоруп турарынын дугайында айтырыгын чугаалашкаш, бо талазы-биле ажил кончук четпес чоруп турар деп демделген. Колхозтарга тудушкуну графигин өзүгаар июль айда 60 кажсаалар тудар турунда, 14-де кажсаалар ажылдагы кирген чорук бо ажылдын четпес байдалын көргүзүп турар.

Районнарын удурткучтарынын талазындан областын көдээ болган колхоз тудушкунун эргелелинин, көдээ ажил-агый эргелелинин талазындан тулуг ажылын четпес удуртуп турар. Ылангыч Улуг-Хем, Сүт-Хөл, Тес-Хем, Чөөн-Хемчик болгаш Эрзин районнарында мал кажсааларынын тудушкуну тергичи четпес чоруп турар. Ол районнарда бо чылдын алды айларында дургузунда чангыс-даа мал кажсаазы ажылдагыла кирбээн.

Областын элээн хөй колхозтарында доктаамал тулуг бригадалары четчелештир тургустунган, тулугда эвээш сангыч кижилер ажылдап турар, тулуг каадырларынын белеткелин багай организастаан, чамдык колхозтарда тус черин тулуг материалдарын ажылдавай турар. Мал ажылынын оран-бажынарнын тударда, мал ажылында хөй күш кирер ажылдарынын механизастаарына таарыштырайын турар. Чамдык районнарда тулуг ыяжынын белеткелин четпес организастап, бо ажылга автомашиналарын, тыртар күштү бүрүн ажылдавай турар.

Чазактын тывскай чээлизи кончук четпес ажылдагынын турар. 2 миллион 100 муң рубль чээлиден июль 1-ге чедир чүглө 184 муң рубль, азы 8,8 хуу ажылдагынын. Көдээ ажил-агый банкызынын, курбанкынын область, район конторалары, көдээ ажил-агый эргелели, көдээ болгаш колхоз тудушкунун эргелели колхозтарын чээли азырынч документтерин кылырларына чогуур дузаламчыны көргүсөйин турар.

Чамдык черлерде мал кажсааларынын тудушкунун сөөлгү айларже сонгаарлап турар шын эвес, хоралыг практика ханылап кирген. Сорулга болза, ол хоралыг чорукту

үндөзини-биле узуткап, мал кажсааларынын тудушкунун план өзүгаар чорудуп тургаш, тулуг планын чогуур өйүндө күүседирин хандыраары болур.

Бистин көдээ ажил-агыйыныс, оон иштинде мал ажылы күрүндө улуг дузаламчыны ап, бүгү көдээ ажил-агый ажылдарын, база мал ажылынын болгаш өске-даа бұдүрүлгө оран-бажынарнын тудушкуну планнарын чогуур өйүндө күүседиринин бүгү аргалары бар. Хамык ужуру ажылды шыны-биле организастаарындан болгаш бүгү ажилчын күжүн, материал-техниктиг хөрөнгө-херекселдерин таарыштыр ажылдап билдиринден хамааржыр.

Мал кажсааларынын тулуг планын чедишкенин күүседир төлөөдө, бо чугула ажылды удуртурун хамыктын мурнунда экижидери эргежок чугула. Партия райкомнары болгаш райсоветтерин күүсконнары мал кажсааларынын тудушкунун темпизин дүгелдеринин бүгү эргежок чугула хемчеглерин алыр хүлээлгелиг.

Көдээ ажил-агыйын, база көдээ болгаш колхоз тудушкунуну ораннары мал ажылынга таарымчалыг оран-бажынарнын тудушкунуну чоруп турарынын хылчалды тургузуп, тулуг ажылын канчаар организастаарынын талазы-биле колхозтарга практиктиг дузаламчыны көргүзери улуу-биле негелетин турар.

Малды таарымчалыг, четчир сангыч кажсаалар-биле хандыраар — күрүндө чугула ажылы болур деп чүвени партия, совет болгаш көдээ ажил-агый ораннарынын удурткучулары билди алыр ужурулду.

Мал кажсааларынын тудушкуну шынарын экижидери тергичи ужуру-дузалыг. Чангыс аай проект-биле, мал ажылынын фермаларына ажылды механизастаарына таарышкан кажсааларын тудар ужурулду.

Тудушкуну планын күүседиринин бир кол чугула чүгүл болза, тулуг материалдарын белеткээр, ону сөөртүрү болур. Мындыгын төлөөдө, тулуг ажылын чорудары-биле кады, тулуг ыяжы белеткээрин болгаш сөөртүрүн суларатпай, оңче ажилчын күжүн, машиналарын, динир тыртар күштерин мобилизастаары эргежок чугула. Оон-биле кады тус черин тулуг материалдарын хөйү-биле ажылдаар херек.

Машина-трактор станциялары болза, тулуг ажылынга кончук чугула рольдыг болур. Ынчангаш мал кажсааларынын тудушкунуна болгаш оларын дерип херекселеринге тулуг материалдары сөөртүрүн, ыяш дилдеринге болгаш өске-даа ажылдарга дузалаар хүлээлгелиг.

Колхоз бүрүзүнге тулугну болган ыяш белеткеленин сөөртүлгенин графигин тургузуп, ону күүседирде тулуг бригадынын, оң кижигүнеринин, ыяш кезикчилеринин, сөөртүкчүлеринин хүн нормазын тургускаш, ону күүседиринге чогуур байдалды тургузар ужурулду. Партия организастаары тулуг-жулар ортузунга политик-массалыг ажылды экижидип, социалисттик чарышты калбартып тургаш, иштинин малын таарымчалыг кажсаалар-биле хандыраар сорулганы күүседиринге кичээгенин улгаттыраар хүлээлгелиг.

Мал ажылынга оран-бажынар тудушкунуну планын күүседирин — бистин областын ажылчы чоннарынын мурнунга большевик партиянын, совет чазактын болгаш улуг Сталинын салган сорулгаларын күүседиринин чугула кезээ болур.

Сиген кезилдезинин мурнакчыларынын дуржулгаларын непередиил!

Ленин аттыг колхозта

ШАГААН-АРЫГ (телефон-биле). Улуг-Хем районун Көк-Чыраа сумузуна улгатыр катышкан Ленин аттыг көдээ ажил-агый артели июль 20-ге чедир 323 гектар черин, сизини кескен болгаш 276 тонна, 9 центнер сизини сарааттап алган. Колхоз 105 тонна силос салыр планын турган болза, херек кырында 124 тонна силосту салып алган.

Эш Дажы баштаан бир дугаар бригада 228 тонна, 9 центнер сизини белеткээр, ынаачарга эш Маажык баштаан ийи дугаар бригада 480 центнер сизини белеткээр болгаш 124 тонна силосту салган.

Бригадаларда партия ажылы багай эвес чоруп турар. Агитхуудустары бо аразында бир дугаар бригадала 9 удаа, ийи дугаар бригадала 19 удаа үндүргүлэн. Одагларда туктар, лозуннар, портреттер бар. Солуниар үргүлчү кезип турар. Бир дугаар бригадала 67 чүл яны-бүрү номнар база бар. Агитаторлар эштер Дажы, Лопсан, Чолдак-оол, Маажык болгаш оон-даа өскелер эки ажылдап турарлар.

Сиген шөлүндө ажылдап турар колхозчулар эштер Доржу, Доспай-оол, Чолдак-оол, Кызыл-оол, Май-оол, Т. Александр, Суван, Седин, Түлүш Таян болгаш оон-даа өскелер хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар. Ол колхозтуң ажылында дузалажып шөфтээр-биле Шагаан-Арыг хоорайдан ында 50 кижиче берген. Колхоз июль 25-тен эгелеп тарааны бышкаппа кезер деп турар.

А. МОНГУШ.

Сиген кезилдези түлүктөп турар

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Тес-Хем районун колхозтары болгаш хуу ажил-агыйлары сизин кезилдезинде массалык-биле ажылдап турарлар. Районун сизин шөлдеринде 56 агитыг, сизин кезер 12 машиналыг, 101 кижиги үргүлчү ажылдап турар. Район июль 20-ге чедир сизин планын 24,5 хуу күүсеткен.

Берт-Даг сумузуна Ленин аттыг колхоз (даргазы эш Енак, партия эге организастаарынын секретари эш Янчы) июль 20-ге чедир 15,480 центнер сизини сарааттап алган ийикпе азы сизин белеткээр планын 42,4 хуу күүсеткен. Ол колхозта эштер Дыртый-оол, Шалык Лена, Арапчор, Серен-оол олар нормазын 150—300 хуу күүседип, онза идепкейлиг ажылдап турарлар.

Шуурмак сумузуна Ждано аттыг колхоз (даргазы эш Дажы-Сан, партия эге организастаарынын секретари эш Шыдыраа) үстүдө үенин иштинде 4000 центнер сизини сарааттап тургузуп алган ийикпе азы планын 37 хуу күүсеткен.

Мал чөми белеткээр ажылды кыска хуусаа иштинде бедик шынарлыг доозар дээш районун колхозчулары болгаш хуу ажил-агыйлары чүткүлдүг ажылдап турар.

А. ТУРГЕН-ООЛ.

Малга четчир сангыч чөми белеткээр

ЭЙЛИГ-ХЕМ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районун Эйлиг-Хем сумузуна Сталин аттыг колхоз (даргазы эш Өдүрек, партия эге организастаарынын секретари эш Дөдөк) июль 20-ге чедир 191 гектар черин сизини кескен болгаш 1922 центнер сизини сарааттап алган. Оон зыгыда 80 тонна силос белеткел алыр планын турган болза ам херек кырында 82,5 тонна силосту белеткел алган. Эштер Саңчай-оол болгаш Кенден олар баштаан ийи бригадаларда сизин кезер алды машиналыг, беш агт дырбааштыг 73 кижиги ажылдап турар, 18 кижиги сизини хол кадыры-биле кезип турар.

Бир дугаар бригадала эш Оюу болгаш ийи дугаар бригадала эштер Өшкү-Саар, Сунук олар үлүг нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар.

В. КОНЧУК.

Хундулел Самыразы

ВКП(б) Тавды райкомунун болгаш ажилчы чоннарын депуттарынын район Совединин күүсекчи комитетинин илереди келгенин өзүгаар моон адаанда мал чөмири белеткээринин ажылынын мурнакчыларын областын Хундулел самыразына кириери болза:

1. Боспалов Петр Васильевич, Петраков Василий Сергеевич, Тоскума — Кызыл партизан колхозтун сизин сарааткычылары бұдүрер ажил нормазын кижиги бүрүзү үргүлчү 180 хуу чедир күүседип турар.
2. Маркелов Николай Викторович — Кызыл партизан колхозтун кезигүчү, агтын сизин кезер машиназы-биле хүнде 4 гектар сизин кезер нормазын 6 гектар чедир кезип турар.
3. Гребенюк Николай Федорович — Кызыл партизан колхозтун кезигүчү, агтын сизин кезер машиназы-биле хүнде 4 гектар нормазын 5 гектар кылдыр күүседип турар.
4. Кара оол Оюн Хайнолович — Кызыл партизан колхозтун кезигүчү, агтын сизин кезер машиназы-биле хүнде 4 гектар кылдыр күүседип турар.
5. Лыков Борис Петрович — Бай-Хаак МТС-тин боду чоруур сизин кезер машиназынын машиниз, хүнде 30 гектар нормазынын оранга хүн-бүрүдө 60 гектар кезип, сизин ажаап алышкынын эгезинден бээр шупту 587 гектарын кескен.
6. Петров Вениамин Николаевич — Революциянын чалбыжы колхозтун кезигүчү, агтын сизин кезер машиназы-биле эөлчөгдө 4 гектар нормазын 4,5 гектар кылдыр күүседип турар.
7. Собакин Сергей Федорович — Революциянын чалбыжы колхозтун кезигүчү, агтын сизин кезер машиназы-биле хүнде 4 гектар кезер нормазын 5 гектар кылдыр күүседип турар.
8. Балзан оол — Будённый аттыг колхозтун кезигүчү, агтын сизин кезер машиназы-биле хүнде 4 гектар нормазын 4,5 гектар чедир күүседип турар.
9. Талбай-оол Монгуш — Сталинчи орук колхозтун кезигүчү сизин сарааттаар нормазын хүн бүрүдө 220 хуу күүседип турар.

Сүт-Хөлдүң ховуларында боду-чоруур сизин кезер машина

Сүт-Хөл МТС-тин боду чоруур сизин кезер машиназы бо чылдын июль айны 5-тен эгелеп колхозтарын сизини кезерине кирген.

Сүт-Хөл МТС-тин колхозтар-биле чарган керээзин өзүгаар боду чоруур сизин кезер машина колхозтарга 400 гектар черин сизини кезип бээр ужурулду турган, ынаачарга ВКП(б) обкомунун алды дугаар пленумунун доктаалы өзүгаар ол машина колхозтарын 1000 гектар сизини кезип бээр ужурулду.

Боду чоруур сизин кезер машина МТС директорунун бадылап берген графигин өзүгаар июль 5-тен эгелеп Киров аттыг колхозтун сизини кезип кирген. Боду чоруур машинанын механиг эш Козумен болгаш оң дузалакчызы эш Ондар Серээ олар ажылдын бир дугаар хүнден эгелээш боттарынын хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип, идепкейлиг ажылдап турарлар.

Олар Киров аттыг колхозтун сизин шөлдеринге июль 5-тен 11-ге чедир алды хонук иштинде 180 гектар черин сизини кезер ужурулду тургаш, херек кырында 300 гектар черин сизини кескен ийикпе азы хүнде ортумаа-биле 30 гектар черин сизини кезер нормалыг тургаш херек кырында 50 гектар черин сизини кезип, ажил нормазын 166 — 200 хуу күүседип турганнар. Колхозта аштагалыг улуг шөлдер чок, сизини үнүжү дески эвес, терек сизини черлерин шилип алыр дээш хөй катал агны-агны черлерже кезер чорук графиг планын күүседиринге таарымча чок байдалды таварыштырып турар. Ындыг болза-даа, эштер Козумен болгаш Серээ олар ажылдын бұдүрүкчүлүгү кудулатпас дээш бүгү күштерин болгаш аргаларын үндүрүп ажылдап турарлар.

Боду чоруур сизин кезер машина Киров аттыг колхозта ажылын дооскаш, ам улгатыр катышкан «Сталинчи орук» колхозтун сизин шөлдеринде барган.

С. ОЛАКАЯ.

Сиген кезилдезинин графигин үзүп турар

Улуг-Хем районун Шагаан-Арыг сумузуна «Искра» көдээ ажил-агый артели сизин кезилдезиниче июль 22-де кирген. Июль 10-да ме-дээ-биле алдыга колхоз эрген 18 хонуктун иштинде 36 га черин сизини кескен, 10 га черин 128 центнер сизини бөлүп сарааттап, 22 тонна силос алышкынынын планын күүседип алган.

Сиген кезилдезинде 2 машина, 2 агт дырбаажы, 6 хол кадырылыг 17 колхозчулар 8 агттыг ажылдап турар. Сиген кезилдезин колхоз эрте эгелээн хирезинде июль, июль оң хонунун графигтерини шуут үзүп каан. Ажылга эгелеп кирерде организастыг эвес кирген. Ажылдын графигтиг планын кылбаан, кылган-даа болза, ону кескү черде аспаан. Кижилер кылыр ажылдыч нормаларын билбес. Сиген дугайында айтырыгын бүгү колхозчулар хураалыга чугаалашпаан.

Сиген кезилдезинде бүгү күш-ажыл кылып шыдаар колхозчуларын 7,5 хуузу киржи, чок болза 17 колхозчулар ажылдап турар. Колхоз бо чылдын 1,255 тонна сизин, 21 тонна силос белеткээр планын, бо херек улуг планын 17 кижиге-биле канчап күүседип ап шыдаар деп турары? Сиген кезилдезин өзү барымдаалап турар чорук колхоз даргазы эш Доржу биле партия эге

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

Измайльская область. «Арциз» совхоза бир чыл эрте иштинин малын өстүреринин үш чыл планын 112 хуу күүсеткен.

Чурукта: совхозтун чайгы лагерин. Бригадир Е. Н. Дротенко беш айлар дургузунда фуражный инек бүрүзүндө 1946 килограмм сүттү саап алган саанчы Е. Е. Аромесконун саган сүдүн хүлээп ап турары. Чуруу И. Диаманти. СЭТА-нын прессклишиси.

Дүжүт ажаалгазы болгаш көдээ ажил-агый продуктуларынын белеткели

Ховуларда чүс-чүс комбайнар ажылдап турар

ЛЪВОВ. Чүс-чүс комбайнар колхозтун дүжүдүн ажаап алыр ажылга кирген. Бүгү агрегаттар тараа кургадыкчылары, савап дажыкчылары-биле дерип херекселенген. Комбайн-биле ажаап алышкын шөлу областа эрткен чыл-биле деңизерге 20 катал өскөн.

Чурттуң мурнакчы комбайнерларынын үлегерин эдеришпаан, комбайнар башкарыкчылары бұдүрүн үндүреринин нормазын ажыр күүседип турар.

Тараа дужаарынын планын күүсеткен

СТАВРОПОЛЬ. Ипатов болгаш Петров районнарын колхозтары болгаш совхозтары крайда бир дугаарында тараа дужаалгазынын чыл планын күүседип, страхованне болгаш мал чөми фондудары уруп алган. Күш-хүнүнге натуралдыг бедик төлеверин хандыраар.

Бо чедишкенин болза, ажаап алышкын ажылдарын калбаа-биле механизастаанынын, машиналарын бедик бұдүрүкчүлүгү ажылдаанынын ачызы-биле чедип алдыган. Петровский МТС-тин комбайнерлары Григорий болгаш Серафим Годунов акылышкылар «Вторая пятилетка» колхозта «Сталинец-6» деп комбайннарга ажылдап турган. 20 хонук иштинде олар кижиги бүрүзү 500—500 гектар тарааны ажаап алган болгаш 9 муң тонна хире тарааны бастырган.

Бүгү дүжүттү комбайнар-биле ажаап алыр

КАРАГАНДА. Тарааны бышкаппа кезип алыр областа эгелээш. Тельман районун Каганович аттыг көдээ ажил-агый артелинин ховуларында Пришхатин МТС-тин 10 дугаар комбайнары көк тарааны бышкаппа кезер ажылды чорудуп турар.

Ленин аттыг колхозта комбайн-биле ажаап алышкын мастери Г. Буланов боду чоруур комбайн-биле баштайгы үш хүнде күзүн чажып тараан 60 гектар көк тарааны ажаап ап, нормазын ийи катал ажыр күүсеткен.

Ажаап алышкын-биле чергелештир күрүнге тараа дужаалгазы эгелээш. (СЭТА).

„Победа“ колхозта сизин кезилдези

Сиген белеткеленин ажылын Кызыл районун Чедерде «Победа» колхозтун кезигүчү июльдын 2-ден эгелээш, 20-ге чедир чорудуп келгенин тунелди болза, 1040 гектар сизини кезип алган болгаш 35 сарааттарын тургускаан.

Сиген шөлүндө боду чоруур сизин кезер машина, эш Сарыг-оолдун удуртканы 37 кижиги бригадала ажылдап турар. Машинист эш Миронов боду чоруур сизин кезер машина-биле хүнде 30 гектарын кезер тургаш, херек кырында 60—70 гектар сизини кестирип турар. Машина бистерин бизеп турар Норбу,

Шурушек олар ажил нормазын хүн-бүрүдө 130—140 хуу күүседип келген.

Школачылар Бойдаар, Алдын-кыс олар хүнде 60 хөпээн сизин сөөртүр тургаш, 100 хөпээн чедир сизини сөөртүп турар. Июль 23-тен эгелээш колхозтун сизин кестирер 7 машиналар ажылдап кирипкен. Бригадалар социалисттик чарыштын хүлээлгелерин алган, сизин белеткеленин планын чогуур хуусаада күүседир, август 10-га чедир 1500 тонна сизини белеткээр турар.

О. ТӨРЖУ.

Мурнакчы дуржулгакың трибунасы

Комбайнёр эш Мурыгинның ажылының дуржулгазы

Комбайнёр эш Мурыгин комбайнга үш чыл ажалдап, ол үениң иштинде дыка улуг чедишкенини чедип алган. Эш Мурыгин комбайн ажылының бүдүрүкчүлүгүн ийи чарык катат улгатырбышаан, 4500 килограмм кывар чаар чүдүдү камнап, ап комбайнын техник талазы-биле эки кылдыр камгалап алып аргалып болган.

1950 чылда эш Мурыгин «Сталинец-6» деп комбайн-биле 580 гектар кызыл-тасты ажаап албышаан, оон-биле кады 390 гектар шөлдү лүшение кылган болгаш 1640 килограмм кывар чүдүдү камнап алган. Облустаң комбайнёрларын аргында социалисттик чарыштын түнелинде эш Мурыгин бир дугаар черин алган.

Ажылдын бедик бүдүрүмчелин, ажылды эки шаңарлыг кылырын, кывар, чаар чүдүдү хөйү-биле камгалап алырын болгаш комбайн-техник талазы-биле бүрүн камгалап алырын анык комбайнёр канчап чедип алганы?

Машинаны эң камналгалыг өренип алганынын, комбайн агрегаттарын шын организастаанынын, комбайнның техниктиг ажаалгазын эки чоруктанынның ачы-хавыязы-биле бодумун ажалымга чедишкенин болгаш мен деп эш Мурыгин чугаалап турар.

Эш Мурыгин белеткеп ажалымга кол кичээңгей салып турар: комбайнның септезин, ховуларын баш удур көрүп, агрегатка каадырларын шилип алырын болгаш агрегатка херектерин чугула чепсек-херекселди болгаш чепсек-херекселдерин белеткээр херек. Ичингаш ажалга үнерде машина-даа, кижилер-даа шүптү белең, машина биче-даа турбас деп чүвени бүүрүдөң-биле билди алган турар мен деп эш Мурыгин чугаалап турар.

Комбайн септелгезинге агрегаттын бүгү ажалдакчылары киржир. Мурыгин комбайнның шимчедикчинин септевишаан, септелгезин удуртуп турар, трактористер комбайнның хедер болгаш молотилканын нарын белдирлерин, дузалакчызы болгаш саван бөдүрүкчүзүн ажалдакчылары саван бөдүрүкчүзүн база лушилникти септеп турар. Кижилерни септелгезе мынчаар киргере комбайн агрегатдын септелгезин чогуур өйүндө, эки шаңарлыг доозарын хандырар.

Эш Мурыгин комбайн-биле ажалдаар черин андарып турар трактористер-биле ханы харылаадыг. Эш Мурыгин андарган чер эки шаңарлыг, дески, үрезинерни чангыс-ай ханы чашкан турарын трактористерден негеп турар. Эш Мурыгин боду ол шөлдү ажалдап кылганын хандыр көрүп турар. Эш Мурыгин Каа-Хем районда Ворошилов аттыг колхозтун ховуларынга үш чыл улаштыр ажалдап турар. Ол колхозтун тарылга шөлүн Мурыгин эки билер, кайы участок мурнай быжарын өренип ап, маршруттуң планын баш удур шын кылырын боттандырып турар. Шөлдү эки ажалдап кылырын чүгө эш Мурыгин хынап турар эвес, оон дузалакчызы, трактористин база көрүп турар.

Комбайн-биле дүжүт ажаап алып талазы-биле мастерлер Константин Боринин, Александр Оскинның дуржулгазын өренимдишаан, эш Мурыгин бодунун күжүн санап көргөш, комбайн-биле ажаап алып загоннарын шын шилип алыры комбайн ажалынын бүдүрүкчүлүгүн бедидер болгаш чидирилерни кудулар деп чүвени бүүрүзүн. Эш Мурыгин загонуң дорт булун хевирлиг, узуну дооразыңдан алды, сес катат хөй кылдыр кылдып турар.

Мурнакчы комбайнёрларның дуржулгазын өренигени эш Мурыгинның бодунун тускай ажалына мергежиригезе дузалаан. Эш Мурыгин Краснодарск крайда алдарлыг комбайнёр Василий Давыденконун дуржулгазын ажаллап тургаш, мотовилдин чидирилерин чок кылган. Бир эвес тараанын сывы чавыс болза Мурыгин мотовилдин тараанын басыра кагар салааларының аразына резин багларны кылдыра тараа сывынга оон кагарын кошкарды, а бедик сыптыг тарааны кезде мотовилдин тараа басыра кагар салааларын тараа бажыңдан 15 сантиметр куду кагар кылдыр

таарыштырарга тараанын чидирилерин чок болуп, кестинген тараанын сывы болгаш бажы тараа дүжер хедер деп улуг калбак хеденгешин салдынып турар.

Кезер аппараттарын эки кылдырмааныңдан чидирилер база хөй болур. Ажыл эгелээрде-ле машинанын техниктиг ажаалгазында чепсектерин болгаш машинанын бистеринде божаңнаар кошкак бистерин хынап турары-биле оларның довраан, покатын үргүлчү аштап турар. Ол ышкаш бастары аппараттарын бүгү тала-биле таарыштыр кылбайн, ону эки хынавайн турары-биле тараа элээн чидирилг болур, ону таарыштырарыга эш Мурыгин улуг кичээңгей салып турар.

Бастары аппараттын чидирилерин эш Мурыгин ийи чыл иштинде болдурбайн келген. Ол бүгү чүдүдүлери тараанын үнгенин, болгаш оон дүжүдүн барымдаалап таарыштырарын эш Мурыгин эки билер. Бастарыга чик болгаш берге тарааларын көрүп турар; бастары аппараттарын болгаш аргылаар кезектерин үргүлчү улгатырып, бичеледип турар.

Комбайнның бункеринден тарааны уруп алыры агрегаттын бүдүрүкчүлүгүн дыка улгатырар. Эш Мурыгинның агрегалы гектар бүрүзүндө 16—20 центнер дүжүттүг тараалары ажаап ап турар болгаш моон мурнунда бир бункерден-тарааны уруп алырынга 8 минута үнүп турганын камнап ап, обласка бир дугаарында агрегат чоруп турда комбайнның бункеринден тарааны уруп алырын эш Мурыгин чедип алган.

Комбайн агрегатдын бүгү ажалдакчыларынын аразында харылаазы эки болуп, кандыг-даа ажалдарын кылырын сүмөлөжип дугурушканы кылдып турар. Комбайнның

Сарыг-Сеп МТС
Агрегаттын вачалыгы
Мурыгин
Трактористер:
Древаников, Лубошинов

трактористери тракторун дүргенин кезер тарааның байданын көрүп таарыштыр чорудуп турарлар.

1950 чылдан эгелээш эш Мурыгинның комбайн агрегалы шак графиги-биле ажалдааш, эки түңелди чедип алган. Ам оон комбайн агрегалы 1951 чылдан дүжүдүн ажаап алырынга шак графигин болгаш бүгү-ле агрегалы белеткеп турар.

Комбайнның болгаш лушилниктин септелгезин бүгү тала-биле хынамчалыг чорудуп, ээриле болгаш ээриле бөргүн хынап, техниктиг ажаалганы чорударына херекселдерни, чепсек-херекселдерни, амдыгааштан эгелээш агрегаттын ажалдакчыларынын тус-тус хүлээлгелерин онаап, олар чүнү кылырын тодаргай айтып берип турар.

Техниктиг ажаалганы чорударда ажалдын шыңгыы элээшен барымдаалап турар. Тарааны уруп турар черде ажалдап турар колхозчулар машинанын покатын аштаар. Комбайнның, дузалакчызы бүгү лушилниктерин чаар, быжылашкынарны болгаш өске-даа кезектерин хынап көөр. Эш Мурыгин боду торну, барабаны, кезер аппараттын шыңгыы хынап көөр болгаш бүгү-ле техниктиг ажаалганы чорударын база кывар, чаар материалды кударын удуртуп. Машинага кывар, чаар чүдүдү кударын үчтүк-зап-равник чорудар. Кижилерин хүлээлгелерин мынчаар үлеп таарыштырарынын ачызы-биле техниктиг ажаалгага үнер шакты кызырарына, ажалдакчы бүрүзүнүн хары-салгазын бедидеринге болгаш техниктиг ажаалганын шынарын эки-жидеринге дузалаан.

Эш Мурыгинның ажалдап тургаш кылган шак графиги комбайнёр бүрүзүнге билдингир, бөдүн, эки таарышкан болуп турар. Ол шак графигин чижек кылдыр көргүзгөргө болза:

Ворошилов аттыг колхоз
Дискалей лушилниктиг
«Сталинец-6» деп комбайн
Трактор АТЗ-НАТИ
№ 24

Кол барымдалаар саннар

Агрегаттын калбартыр алыры—4, 9 метр, тракторун шакта дүргени 4,5 километр, чоруур черин узуну 2000 метр, дооразы 30,0 метр, черини шөлдү 60 гектар. Бир гектарын дүжүттүгү 16 центнер. Агрегаттын техниктиг ажаалгазы 5 шак 30 минутала эргени 7 шак 30 минутага чедир. Комбайн агрегатдын ажалдаар үези эргени 7 шак 30 минутадан кезээки 22 шак 45 минутага чедир.

Хүнде онаалгазы невелик турар түн-биле

1. Дескиңгилер кылыры	2	4	Техниктиг көрүлдөс	6	8	10	12	14	16	
2. Кезер болгаш лүшение кылар шөлдүгү биле	4,4	8,6		12,6	16,2		19,9	23,2	26,1	29,0
3. Бастары тараа центнер-биле	70,4	137,6		20	26,0		32,0	37,1	41,6	46,4
4. Эгелээр шагы	7,30	9,36	11,34	11,49	13,48	15,31	15,52	17,32	19,22	21,08
5. Төндүрер шагы	9,36	11,34	11,49	13,48	15,36	15,52	17,32	19,22	21,08	22,45

Ийи гектарга шактын ортумак бүдүрүкчүлүгү: херек кырында ажаап алганы . . . . . херек кырында бастарына . . . . . чарыгдан кывар чүүл . . . . . МТС-тин улуг агроному: . . . . . Агрегаттын вачалыгы:

Эш Мурыгин онаалгаларын күөстүнген дугайында контролон трактористерин кылган дескиңгилериниң санын барымдаалап чорудуп турган. Агрегаттын херек кырында калбарты алып дооразын комбайнның четпаан оруунун узунуна көвүдөтпөйшаан, тараа кеспейн куруг чоорунга болгаш ээринге 6 хууну козааш, бир дескиңгиде ажаап алган шөлдү билеп ап турган.

Тараанын дүжүдүн шөлүңгө көвүдөткөш бастарын тарааны билеп ап турган. Онаалганын бүгү саналшыкын 2 дескиңгиде чоруткан. Ийи дескиңгиде бүрүзүнүн төндүрер шагы саннарга ийи дескиңгиде чороян оруктун узунун агрегаттын чоруур дүргенин минутазына үлөптер херек. Эш Мурыгинның ийи дескиңгинин узуну 9180 метр болган. Агрегаттын шакта чоруур дүргени 4500 метр, ыңчаарга минутала

4500,60=75 метр болур. Ийи дескиңгинин узунун агрегаттын чоруур дүргенин минутазына үлөпкөш, ийи дескиңгиде үндүргөн шагы билеп алган, ону тодаргайлаарга 9180:75=120 минута эзы 2 шак болур.

Агрегаттын чоруурунун дүргенин улгатырарында азы бичелеткенден, оон ажалдаар шагын узатканыңдан эш Мурыгинның тургускан шак графиги эскерилп болурун демделгези чугула.

Бистик областын бүгү комбайнёрлары эш Мурыгинның ажалынын дуржулгазын шак графигин өзугаар ажалдааш дүжүт ажаап алышыкынын кыска хуусада чорудары чизиниг чок.

П. АМБРОСОВ,
областың көдээ ажал-агы эр-телелинн кол инженери.

Тудуг бригадазы эки ажалдап турар

Чаа-Хөл районун Ак-Дурут сумуунда Ленин аттыг колхозтун тудуг бригадазы бодунун мурнунда салдыгын сорулгазын чедишкенин күөсөдөп турар.

1951 чылда колхоз суурунга чурталганын 10 бажынарын, 3 сапын мал кажаларын немей тудар деп планнаан болза, ам чурталганын 6 бажынарын, 1 аът кажазын, 1 хөй кажазын тудуп дооскан.

Оон ыңай колхоз төвүндө школанын септелгезинге база-ла ол бригада киржиң, ону эки чорудуп турар. Ол ышкаш тууыбу заводун кылгаш аңаам 60.000 тууыбуларын өртедиң кылдып алган. Колхозтун херекселдерин ажыр 30.000 тууыбуну кылгаш өске черлерге садар дугайында бригада немей хүлээлге алган ажалдап турар. Тудуг бригадазында 65 эр, херэжэн кижилер, 20 аъттар, 4 терге үргүлчү ажалдап турар. Бригадир

Ортун-оол ында бызыңчыларын күжү таарыштыр тургузуп, күш ажалды эки организастап турар. Бригадада- бызаячылар Доржу-Лама, Сүрүн-Нава, Кунаа, Доткан-оол, Хөлчик олар хүн нормазын 200—300 хуу чедир күөсөдөп турар. Ол ышкаш тууыбу заводунда Намчал, Тырын-оол олар хүнде 500 тууыбуларга тургаш, 800 чедир хап турарлар.

М. БЕГЗИ,

Бижик өөредилгезинин бөлүмү

Бай-Тайга районун «Мурнакчы» колхозтун кежигүнү, комсомолчу С. Комбужап бижик бөлүмүнүн өөредилгезин эки чорудуп турар. Чаңгыс-Теректе организастынган ол бижик өөредилгезинин бөлүмүндө 22 киж и өренип турар.

Бижик бөлүмүнүн өөредилгези ам бир ай ажы үргүлчүлөп турар. Ында өренип турар Чайдан, Хорлуу, Кара-уруг, Амчык олар кыска үезде бижикти номчуп турар кылдыр өренип алган. Чайгы аяларда бижик бөлүмүндө өренип турар бүгү кижилерин бижик билер кылдыр өрөткен турары-биле С. Комбужап кичээлдерин үргүлчү чорудуп турар.

Бижик өөредилгезин чорудуп турары-биле чөргөлдөп бөлүмүнүн дынакчыларына партиянын болгаш чазактын кол чугула шийтирлерин, бистин совет улуг Төрөн чуртубустун географиязын бөлүм башкызын допчу билдингир-биле өөредип турар.

С. МАЯНЫ.

Эки ажалдыг культурмейжи

Сүт-Хөл районун улус өөредилге килдизинден болгаш райком комсомолдан районун улуг сумузу Хөр-Тайгада бижик билбестерни бижикке өөредир-биле районун 7 чыл школанын 6 класстын өреникчи комсомолчу Эмекти чоруткан. Бо аразында Эмек бодунун кызымакай организакчы чоруу-биле Хөр-Тайгаын Эл-Баары деп черде 22 киж и дынакчылыг бижик бөлүмүн организастаан. Ында 10 бичи билер, 12 бижик билбес кижилер бар. Бо аразында кичээлди 20 удаа эрттирген. Ол өренип турарларын иштиале бижик билбес турган Эшук-Саар, Чолдак-Кара, Долума, Кыза олар ам бижикти номчуп, бижип турар болу бергенер. Ол, кичээлдерин эрттирде белеткедиг келип турар, өренип турар кижилер сазын, карандаш-биле четче хандыртынган.

Бижик өөредилгезин чорудуп турар Эмек келир өөредилге чылынга чедир бөлүмдө өренип турарларын бижиктиг болдурарын хүлээнген.

С. СЕРИҢ-ООЛ.

Ногаа бригадазында колхозчу херэжэннер

Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхозтун ногаа бригадазында 29 херэжэннер ажалдап турар.

Колхозчу херэжэннер бо чылын тараан ногаа аймаандан чаагай дүжүт алып дээш чүткүлдүг ажалдап турар. Ногааларын ажаалгазын эки организастааны-биле ногаалар эки үнүп турар.

Ногаа ажаалгазында херэжэннер Д. Донгак, Серенмаа, Көк-Кыс олар чарык чылда 70-ден 100 чедир күш-хүннерин ажалдап алганнар.

М. МААЖЫК.

Шээр малды семиртип турар

Сүт-Хөл районун Кызыл-Тайга сумуунда «Большевик» колхозтун хойжуу Самбуу 400 ажыг баш шээр малды ажаап турар. Ишкын бажы тайгада эки өбтүг, серин чайлагларда шээр малды организа-застыг оларладыг кадарып келгени-биле хойлар болгаш өшкүлөр дыка семирзэн.

Төрзөн хой бүрүзүндө оон каш хураганнарын менди алган. Хойжу Самбуу мал эмчилеринин сүмезин үргүлчү ап, малга бичиң-даа аарыг чагдатпас дээш демисежип турар. Чайгы, күску үелерде шээр малды улам-на курал семиртир, ыңчангаш оон эъткир, сүткүр болгаш дүкур чоруун көвүдөдөр.

М. ЧИЖИТ-ООЛ.

Колхоз тудуу

Кызылдын көдээ районунда Чкалов аттыг көдээ ажал-агы артелиде тудуг ажылы шапкыны-биле калбарып турар.

Бригадир Кудрявцевке удурткан колхозтун тудуг бригадазы амгы үеде улуг мыйсыгтыг малдарын мал фермазынын тудуун кылдып турар болгаш өске-даа септелге ажалдарын чедишкенин чорудуп турарлар.

Бригаданын коллективинде бизан-чылар Чанбы, Чоодо Гавзат, Н. Ендан, Салчак, Тымык олар аксеткидиг кызымак ажалдап турарлар.

К. ВЛАДИМИРОВ.

Польшаның катап тургустунганының чеди чыл ою

Варшава болган байырлыг хурал

ВАРШАВА (СЭТА). Июль 21-де Варшавага Польша театрга Польшанын катап тургустунганынын чеди чыл оюнга холбаштырган байырлыг хурал болган.

Хуралга күрүненин болгаш хөй-ниитинин ажалдакчылары, политиктиг партияларын удурткучулары, культуранын болгаш уван-чүдүлдерин ажалдакчылары, ажалчы чоннарын, армиянын төлээлекчилери болгаш оон-даа эскелер, база дипломаттыг корпустун кежигүннери олурушкан.

Польша республиканың президентизи Болеслав Берутту, премьер-министр Юзеф Циранкевичин, күрүнө чөвүлелинн кежигүннерин, Польшанын катышкан ажалчы партиязынын ТК-зынын Политбюрозуун кежигүннерин хуралга олурушканын изиң-биле байырлап уткааннар.

ССР Эвилелинн Министрлер Чөвүлелинн Даргазынын ораалакчызы В. М. Молотовка баштаткан совет чазак төлээлеринге чылыган чоң изиг байыр чедирип турган.

Коммунистг болгаш ажалчы партияларын, база улус демократиязынын чурттарынын төлээлерин удурткучуларын база изиң-биле байырлап уткаан.

Хуралды даргалаан Польша республиканын премьер-министри Ю. Циранкевич Польша республиканың президентизи Болеслав Берутка илтелек кылыры-биле сөс берген. Берут бодунун илеткелине чурттуң хосталгазынга болгаш катап тургузушкунуна Совет Эвилелинн шийтирлиг ролун айткан.

—ССРЭ-нин үлегеринге болгаш дузаламчыга даянып алган, Польша социалистг тургузушкунун оруунда тинделгелиг кирген—деп Болеслав Берут делегезэн.

Улетпүрүн болгаш көдээ ажалдакчынын хөжүлдезинин талазы-биле Польша улустун улуг чедишкенин Берут айткаш, чедип алган чедишкенин моон ыңайгы чечектелишкенине чурттуң мурнунга чаа делгем перспективаны ажалдап турарын чугулапал демделгезэн.

—Польша күчүлүг болгаш быжыг күш болу берген — деп Болеслав Берут чугаалаан.

Найрал, бот-боттарыга дузалажыга болгаш дайын сөөтүңдеги кады ажалдажыга дугайында улуг Сталиннин ат салганы керээ-биле быжыглатынган Польша болгаш совет улустарын аразында бузубас болгаш мөңгө найралдын чурттуң хөжүлдезинге канчаар-даа аажок улуг ужу-дузанын Берут бодунун илеткелине айткан.

Тайбың дээш демиселдин шимчешкенин чедишкенин хараактерлевишаан, Беруттун айтканы болза, чаа дайыны кыспыр дугайында англи-америк империализмин кем-буруулуг планны буурап турар.

Совет Эвилелинге баштаткан тай-

бынын күчүлүг лагерине Польша чугула эвено болуп турар деп Берут чугаалаан.

—Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязынын чурттарына ышкыш биске база-ла тайбың дээш демисел чугула сорулга болуп турар. «Бир эвес улустар тайбын камгалаарынын херээн боттарынын колдарына алып болгаш ону туолунгач чедир камгалаар болза, тайбың камгалаар болгаш быжыглатынар» деп эш Сталиннин сөстөрүн бис билдирис.

Польшанын хосталгазынын дугайында, демократтыг Польшага совет улустун көргүзүп турар бүгү талазы болгаш ак-сеткидиг дузаламчынын дугайында өөрүп байырлап турарын, Польша улустун ханыңдан бердингенин, ынакшылын болгаш хүндүткелдин совет улуска болгаш улуг Сталинга дамчыларын В. М. Молотовтан Берут дилзэн.

Беруттун оон ыңай чугаалааны: —Совет Эвилелин тайбынн болгаш депшилгенин быжыгдалы деп Польша улус көрүп турар. Тайбың дээш демиселге Польша улус улуг Сталиннин башталгазы-биле бодунун күштерин хайыраалавас.

Байырлыг хуралдын киржикчилери ол сөстөрн диниттиг адыш чаксаакшыны-биле болгаш «Тайбың — тайбың!», «Сталин — тайбың!» деп үнер-биле уткааннар.

Болеслав Берут бодунун илеткелин доозарда Польша улустун эң эки өнүгүү, бүгү делегейде тайбынн туугун тудукчузу улуг Сталинга алдар болдурган йөрөөл салган.

Совет чазак төлээлеринн баштыңчызы В. М. Молотовтун чугаазын байырлыг хуралдын киржикчилери канчаар-даа аажок улуг көдүрүлүшкүн-биле уткааннар. Улуг Сталинга алдар болдурган байырлашкын хуралдын залына үнүп турган. «Сталин — Сталин!» деп үнер динилып турган.

В. М. Молотов чугаалап турунда диниттиг болгаш үргүлчүлөдиг адыш чаксаакшыларын, Совет Эвилелинге, ВКП(б)-ге алдар болдурган болгаш бүгү делегейин ажалчы чоннарынн генийлиг башкызы эш И. В. Сталинга алдар болдурган йөрөөлдер удаа-дараа болуп турган. Оон даразында Совет Эвилелинн Маршалы Г. К. Жуковтун чугаазын чылыганнар изиң-биле уткаан.

Байырлыг хуралга Германиянын демократтыг республиказынын премьер-министринин ораалакчызы Вальтер Ульбрихт, Чехословакиянын даштыкы садгы министри Антония Грегор, Румыниянын күрүнө контроль комиссиязынын даргазы Петре Борила, Албаниянын иштики херектер министри Мехмет Меху, Венгриянын камгалап министринин ораалакчызы Иштван Сабо болгаш моол төлээлерин төлээлекчи Цедьб олар байыр чедирип чүве чугаалааннар.

Варшава болган шериг парады

Польшанын найсылалы Варшавага Дзержинский аттыг шөлге июль 22-де улуг шериг парады болган. 15 муң чыгы аалчылар, хөй-ниитинин ажалдакчылары, эртемдээр, чуркучулар болгаш артистер, Варшаванын ажалчы чоннарын болгаш чурттуң улуг-улуг улетпүрлеринин төлээлекчилери трибуналарга чылыган. Парадада даштык күрүнелерин Варшава дипломаттыг төлээлекчилери болгаш шериг атташелери чедип келген.

Чылыганнарын диниттиг адыш чаксаакшыны-биле 10 шакта Польша республиканын президентизи Болеслав Берут, эш В. М. Молотовка баштаткан Совет Эвилелинн Г. К. Жуков болгаш ССРЭ-нин Польшага элчини А. А. Соболев составтыг совет чазак төлээлери, база улус демократиязынын чурттарынын төлээлери чазак трибуназынга үнүп

келгенер. Трибунага Польша республиканын

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

Политиктиг ийи угланышкыннар

Парижге даштыкы керектер министрлеринин оралакчыларынын баштайгы чөвүдөл хуралын үскеш, америк-англи дайызырак бөлүктөр Потсдам дугуржугазында бүгү-лө хүдээлелерин үрөвишаан, Германияны катеп боо-чөпсөглээрин ажы-биле чорудуп, Германия-биле дайын байдалдыг турарын соксадыр дугайында АКШ, Англия болгаш Франция декларация үндүргөн. Бо декларациязы болза, Германия-биле тайбынны керээзин чарарын сонгаарлардыр. Бир тээ эжелеп чагырар корум-чурум хөвээр артып каар чүвө төлээде, Барыын Германияда англи-америктин эжелеп чагырар администрациязынын бүгү эрге-чагыргазы болгаш чалча боин чагырыкчыларның АКШ-тан хамаарылгалыг турары керек кырында чүлге артып каар эвес, харын оон артык быжыр апаар.

Экономика талазы-биле алырга, Барыын Германиянын шериг бүдүрүлгелерин версал сөөлдүдөгү үениң үлгелери-биле белеткеп турар. «Нейсе дейчанд» деп герман солунуң бижип турары болза: «Рейнде болгаш Рурда хөмүр-даш болгаш кара-демир аймааның үлөтпүүнүң эзелери — америк империализминин Европада кол эвилчелери америк чээлилерин дузаламчызы-биле шериг үлөтпүүнү хөгжүдерин дүргөдериң орадалжып турар.

Ындыг болза-даа, барыын талакы күрүнелерин меделеп турарып өзүгара алырга, ол чээлилерин алырынга дайын байдалын соксадыр дугайында чарлаарындан аныгыдай мурундагы гитлержи өрелерин, база ол ышкаш Маршаллдын планын боттандырганының түнөндө үнүп келген өрелерин немелтер төлээр апаар. Аденуэр 33 миллиард марка түнге ол өрелерин хүлээп алган болгаш Шуманын планын боттандырып дугайында чөпшээрелин берген.

Боин чагырыкчыларының идеяг турарын өзүгара алырга, «дайын байдалын» соксатканының болгаш дипломаттыг харылзалары катеп тургусканының соода Барыын Германия чээлилерин-даа ол болуп болгаш АКШ-тың дайын белеткелдеринге ажы-биле кирип.

Совет Эвилелинге хамаарыштыр алырга, тайбынын сталинчы политиказын боттандырып ол үргүчүлөп турар. Оон чаа керезин болза, Кореяда боолаашкынын соксадып болурунун дугайында Я. А. Маликтин меделгели болуп, Трумэн америк улустуг егелдеси биле ол меделгели аргакотун кырында деткир уjurга таварышканда бир жа шериг концернеринин сазынаарынын өртөөнүн кудулааны-биле тайылбырлап турган.

АКШ-тың камгалалынга мобилизациянын эргелденин удуртчузу Вильсон катеп боо-чөпсөглээшкенин программанынын күөсөлдөзүн дугайында бодунуң эзелчелиг отчөдунга бижээни болза: АКШ Кореяда дайын чорудулгалары соксаар ийпке, азы соксаваза-даа катеп боо-чөпсөглээшкенин программанын үргүчүлөүр апаар.

Элээн каш хонганда генерал Риджуэй боо-чөпсөглээшкенин бүдүрүп үндүреринин эргежок чугулазын дугайында телеграмманы АКШ-тың бүдүрүлгө профвилелдеринин конгрессинин даргазы Мэррейге чоруткан. Ынчангаш АКШ-тын чагырыкчы бөлүктери АКШ-та боо-чөпсөглээшкенин моон сонгаар өзүшкүнүн хандырып турар калчалагы дайызырак чорукту деткирине профвилелинин салбырланчак аппаратын ажыглаарын орадалжып турар.

Дайын кыпсыкчыларынын политиказы ындыг-дыр. Ол политика улус массаларын килеңээшкенин үндүрүп турар. Бөдүүн кижилерин меделдинде «Бир эвес улустар тайбынны камгалаларынын херези боттарының холунга алыр болгаш ону туюлунга чедир камгалаар болза, тайбын камгалатынган болгаш быжыкан турар» деп сталинчы сөстөр күштүү-биле дыңналып турар.

Атлантиктиг интернационал

Франкфурт-на-Майнге чоокта чаа барыын социалистерин баштыкчыларынын конференциязы болган болгаш «социалисттик интернационал» деп адаан органын тургускан. 1920 чылда-ла В. И. Ленин делегейин бир дугаар дайынынга ийи дугаар интернационалды баштыкчыларынын сатыныкчы ролун характерлештиришкен, олар «үлөтпүүнүн шимчээшкенин иштиңде буржуазиянын өзүлүг агентилери...» болуп турарлар деп меделген турган. Оон соода «Октябрь революциязынын бүгү делегей характер» деп бодунуң сурагылгы чогаалынга ба-

рыын социалистерин сатыныкчы утка-шынарын сойгалап илереттишкен. И. В. Сталинның бижээни болза: «олар ССРЭ-ге капиталисттик корум-чурумну катеп тургузар дээш, «болбазырангай» күрүнелерге капиталисттик кулданышкынын хөвээр артырар дээш демисежип турар болгаш демисежир-даа».

Барыын социал-демократтар Германияга фашизмниң кирерин болгаш 1939—40 чылдарда гитлерлиг агрессияга удур демиселге Франциянын аштыраарын дузалааннар. Англияда лейборисч баштыкчылар делегейин ийи дугаар дайынының үезинде ийи дугаар фронтуну сагышты-биле саадаткан политиказын болгаш кыдат улустун хосталгалыг демиселинин үезинде дээрбе Чан Кай-шини деткээр харысалганы хүлээр.

Барыын социалистерин Франкфуртка болган конференциязынын катеп тургузуу турар интернационалды дайызырак атлантика пактызынын чөпсөглө болурундан өске чүү-даа чүвө эвес деп чүвени көргүскен. Депшилгелиг немец журналист Альберт Норден «Нейсе дейчанд» деп солунга парлаан чүүдүңгө мынча деп бижээни:

«Франкфурт-на-Майнге чыылган дээржилерин адырылбас «шынары» болза, Совет Эвилелин, улус демократиянын чурттарын, Германиянын демократтыг республиказын оларнын көөр хөөн чок чоруп, коммунистерин болгаш тайбын дээш туржуп турар бүгү кижилерин калчаалы-биле көөр хөөн чок турар чоруп болур».

Немец ажылчын ангынын сатыныкчы Шумахеринин даргалааны биле хуралаан конференциянын резолюциясында антисоветтик пропаганданың угаан бодалы-биле синиккен болгаш ССРЭ-ге удур чаа дайынын идеологтуг белеткелчине угланган.

Конференциянын хүлээп алган кол документизи «демократтыг социализминин сорулгалары» деп ыткыр ат-биле адытылган. Резолюциянын чогаалкычылары англи-америк дайын кыпсыкчыларынын шуут дузалакчылары болуп үнүп турарлар.

Күрүнө-биле деминг найырадалжышкынын болгаш «Катышкан Европанын идеязынын» дугайында тускай резолюцияны хүлээп алгаш, конференция делегейге тергилдээр дээш демисежип турар америк капитал эзелеринин эрге-ажыныга бүрүн таарыштыр националдык эргезин узуткап чок кылырын айткан.

«Франкфурт конференциянын ажыдарынын бүдүүндө-ле социалисттик интернационалды ам даргазын оонгустурган англи лейборист Морган Филлипс сатыныкчыларынын ол чыылган сорулгаларынын бужар-бак утка-шынарын ажык хөвир-биле илереткен. Морган Филлипстин чугаалааны болза: Маршаллдын планы болгаш президент Трумэннин көргүзүп турар дузаламчызы болза, керек кырында социализм болур».

Оон сөөлдө барыын социал-демократтыг баштыкчыларынын планы дээржилер даллесчилер биле гариманарынын планы-биле бүрүн дүгжүп турар деп чүвө мырынай билдингир.

Бо декларация-биле холбаштыр «Да вааркейд» солунуң меделгезин болза: «Трумэн — угаан бодалдын адазы болгаш социализминин өзүлүг баштыкчызы!» деп бодап болур. Делегейин үш дугаар дайынын белеткээр талазы-биле Трумэннин политиказын амыдырал кырынга боттандыраар чаа интернационалдык амгы программаны болуру мырынай билдингир.

Шынап-ла барыын социалистерин конференциязынын Барыын Германияга чыылганы болгаш ону Германиянын эн-не ак-сеткилдиг эвес кижилеринин бирээзи Шумахерин баштааны анаа таварылга эвес. Делегейин чаа дайынынга боо-чөпсөкти болгаш дайын эдин белеткээрин Рурнуң хөргөнгитеринге дааспышаан, америк империалисттер чаа дайынын идеологтуг белеткеленин сорулгалын немец дайызырктарга дээрги «шумахерлерге» дагып турар. Делегейин ийи дайынынынга хөмүрткен ийи дугаар интернационалды катеп тургускан чорук дайызырак Социал-Атлантика эвилели хандырып турар барыын социал-демократтыг партияларын катышканы болурунда өске чүү-даа эвес-тир. Чоокта чаа Италияга, Францияга, Финляндияга болган сонгулдааларга ол партияларын буурап дүшкен оларнын чайгылыш чокка кудулап бадып турар сатылар-халдавырын доктаадыр сорулга-биле оларнын катыгарынын эргежок чугулазынын дугайында бодалды төрткенин олдуур.

«Да вааркейд» деп солунуң бижип турары болза: «Социалисттик интернационалды эжелеп чагырар америк шериглерин камгалалы

болгаш контролю-биле Барыын-Германияга катеп төртүүнүп келгени таварылга эвес. База ол ышкаш оон катеп төртүүнгени герман империализминин катеп тургустунганы биле, Европада гитлержилеринин болгаш оларнын айбычларынын эеп келгени-биле калы Рурда шериг бүдүрүлгелеринин дүргөн өзүп турары-биле дүгжүп турары таварылга эвес. Ээзи бажын база катеп ковайтып турунда, чалчалары чүгө чыдып каарыл ынкаш?».

Чээрби беш ажык чылдың мурнунда И. В. Сталинның кайгамчыктыг күштүү-биле өттүр көрүп бижээни болза: «Фашизм дээрге, социал-демократиянын идеякелгил деткимчезинге даанып турар дайыны буржуазиянын организациязы болур. Социал-демократия дээрге, фашизмниң база бир чалгыны... Бо организациялар бот-боттарынга удурланмай турар, харын бот-боттары чөтөчөп турар. Олар болза, удурланкычылар эвес, харын ийстерелдер-дир».

Барыын социал-демократтар болгаш лейбористтер гитлержи генералдар-биле Атлантика пактызынын албанынга турбушаан, боттарынын бужар-бак утка-шынарын тайбын, демократия болгаш социализм дээш демисежип турар чүс-чүс миллион ак-сеткилдиг кижилеринин карактарынга бүрүн болгаш шуут сойгаладып илеретирериче чоруп оорларды.

Улус массалар Атлантика социалистеринин политиказын буруу шаан турар

«Нью-Йорк таймс» солунуң Барыын Германияда корреспондентизи Муддлтонун айтып турары болза, барыын талакы күрүнелерин калчаалыг планары улус массаларын ханы дүрүзөөнүн чоруну боттандырып турар. Немелтерин кирижигези-биле хөй шериг генерал Эйзенхауэрнин команддалыгына турар төлээде, чүү керектигил дээр дугайында айтырганы салган, оон харылааны болза: «Боо-чөпсөглээшкенин талазы-биле айткан хемчеглерин Барыын Германиянын чоундан чүүлүңөр болгаш деткээр турар кылыр төлээде, ол чоунуң ийитчи бодалын ол хире күрүндүрүптери чоокку айлар иштинде шылдатынар бе дээрзинге тургустунган чидиг айтырар Боннун федералдык чазанын мурчунда, ынчангаш база Катышкан Штаттарын чазанын мурчунда ам тургустунган».

Бо айтырынга харыны тускай хоругдаашкына чөрүштүр Барыын Германияда чорудуп турар улустун саналын айтырып алырынын сам-медээлери берип турар. Санал алган кижилеринин 80—90 хуузу Германияны катеп боо-чөпсөглээшкенинге удурланган. Бир эвес ажылчын ангыны башкарыкчы күжүнүн сагыш-бодалынын дугайында айтырар салыр болза, бо талазы-биле алырга дагжыларынын болгаш металлчилеринин каш хонук-бурунгаар ажылын дооскан нити герман конференциязы оон характерлиг.

Германиянын бүгү кезектеринин төлээлекчилеринин чыылганы конференция катеп боо-чөпсөглээшкенин, база ол ышкаш Шуманын дайын планын буруу шапкан лозунуң адаа-биле эрткен «Шуманын планы» деп аттыг план болза, америк монополистеринин удуртулгалы-биле империалисттик үптөкчи чаа дайынын төгээр сорулга-биле катеп боо-чөпсөглээшкенин экономнуг белеткеленин дөзү болур деп конференция меделгезин.

Барыын Германиянын шумахержилерге баштакан катышкан профвилелдеринин удуртулгалынын шугумунга удурлангыштыр ындыг турушту конференциянын эгелээни чижек болур. «Барыын Германиянын катышкан профвилелдеринин удуртулгалы шуманын планынга болгаш катеп боо-чөпсөглээшкенинге чөпшээрелин берген, оон-биле империализминин лагериче ажы-биле кирген» деп конференция меделгезин. Конференциянын сорулгалары хүлээп алган программанында чугаалап турары болза: «Боо-чөпсөглээшкенин бүдүрүп үндүрерин кандыг-даа хөвир-биле моондактаар болгаш тайбынны камгалап алыр төлээде, Шуманын планынга болгаш катеп боо-чөпсөглээшкенинге удур бүгү-ийитинин ажык-соксадимшикынын чарлаарынга чедир демисежиринге бүрүн шийтирилгис».

Ынчангаш бир эвес делегейин чаа дайынынын организацияларынга Рурнуң болгаш Рейнниң индустриязы дайын белеткеленин экономнуг үндөзүн болуп турда, Рурнуң хөмүр дажын казып турар ажылчыннар, заводтарын кан эзилдирикчилери ындыг политиказын чөпсөз болурундан ойталап турар.

В. ГРИШАНИН.

Албания ажылчы чоннар марксизм-ленинизмниң классиктеринин чогаалдарын өөренип турар

ТИРАНА. Албания ажылчы чоннар, ылангыя Албаниянын күш-ажылчы партиязынын кежигүннери марксизм-ленинизмниң классиктеринин чогаалдарына ханы ынакшылын көргүзүп турарлар. Албаниянын эртемнер институту болза, марксизм-ленинизмниң литературазы албания дыл кырынга парлагже белеткелин болгаш окулгаларны организациялап турар төвү болур. Марксизм-ленинизмниң классиктеринин чогаалдарын 1948 чылда 6864 экземпляр тиражыг үндүргөн, 1950 чылда оларнын тиражи 140 мунга чедир өскөн. К. Маркстын болгаш Ф. Энгельстин «Коммунисттик МанIFESTизм», К. Маркстың «Хүлээлгил күш-ажыл болгаш капитал», Ф. Энгельстин «Өг-бүленин, хуу өңчүнүн болгаш күрүенин тывылганы», «Людвиг Фейербах болгаш классиктик немец философиянын төнчүзү», В. И. Ленинниң «Күрүнө болгаш революция», И. В. Сталинниң «Ленинизмниң айтырылгалары» болгаш өске-даа чогаалдары үнгүлөөн. Үш чыл иштинде шушту 20 чогаалдар парлагтылган.

Марксизм-ленинизмниң классиктеринин чогаалдарынын тиражи 1951 чылда улам улгаткан. Ам Ленин болгаш Сталинниң 8 ажылдарын 70 мунга экземпляр тиражыг кылдыр үндүргөн. Оларнын аразында «Бистин революцияжыкка пролетариаттын сорулгалары» деп В. И. Ленинниң ажылдары, И. В. Сталинниң «Чурттуу индустриализастаарынын дугайында болгаш ВКП(б)-ге барыын чайгылышкын дугайында», «Марксизм болгаш дил эртемнин айтырылгалары» деп ажылдары бар.

Марксисци литературага, ылангыя И. В. Сталинниң чогаалдарына өзүп турар сонугралды өөренип көргөш, албания дылче сталинчы ажылдарын окулгалынын талазы-биле ажылды эртемнер институту күштелдирген.

(СЭТА).

Иранның иштик хөректеринге англи-америктиң кирижигези

ТЕГЕРАН. Тегеранда келген Гарриман июль 11-ден эзелеп Иранның премьер-министри Мосаддык-биле болгаш оон чоок кижилери-биле чугаалажылгаларже кирипкен. Нефть үлөтпүүнүн национализациязын дугайында меджилске болгаш сенатка хүлээп алдынган хоойлулар колдуур чер эжелеп турар болгаш «чажыт» чугаалажышкыннар болур деп айтыпшышкан, ук чугаалажышкыннарнын тодаргай утказы Иранның эрге-дужаалдыг бөлүктери мыштайып турар.

«Гарриманниң тайылбыр беселелеринин» тодаргайлаашкынын дугайында кандыг-бир тускай меделгел чок-даа болза, англи-иран нефть компаниязынын Тегеранга июль 19-та иран чазакка кылганы АИИКниң төлээлекчилери-биле чугаалажышкыннарны соксадырынга чедирген. Ылгал болза, Гарриманниң Иран чазак-биле америк нефть компаниязын хандыраарын орадалжырында болур.

Нефть айтырындан аныгы Гарриман ол ышкаш өске-даа «экономнуг» айтырылгалар талазы-биле чугаалажышкыннарны чорудуп турар.

(СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Улустун армиязынын Кол команддалынын дыңнады

ПХЕНЬЯН. Кореянын улус-демократтыг республиказынын Улустун армиязынын Кол команддалынын июль 19-та меделгезин болза: Кореянын Улустун армиязынын кезектери кыдат эки-турачы отрядтарын сырый деткимчези-биле бүгү фронтуларга, ол черлеринге уjur дузалыг тулчуушкуннар чорударын үргүчүлөп, дайынга улуг когаралдарны таварыштырып турар.

Июль 18-те Улустун армиязынын кезектери барыын эриктерге дайынның 1 кораблин сүгже дүжүрүп кириген.

ПХЕНЬЯН. Кореянын улус-демократтыг республиказынын Улустун армиязынын Кол команддалынын июль 21-де меделгезин болза, Кореянын Улустун армиязынын кезектери кыдат эки-турачыларнын сырый деткимчези-биле дайынын диктик күжүнге болгаш техниказынга улуг чидиргилерин таварыштырыпшышаан, ол черлеринге уjur-дузалыг тулчуушкуннар чорударын үргүчүлөп турар.

Июль 22-де самолёт дээш аңчы адыжыларын отряды дайынның дөрт самолөдун аңдара аткан.

(СЭТА).

Кореяда тайбынчыдылга дугайында чугаалажышкыннарга

ПХЕНЬЯН. Июль 17-де Кореяга тайбынчыдылга дугайында чугаалажышкыннар чөпсөглөүрүн соода ыш хун болуп турар. Дүүн болгаш бо хун ийи тала тайбынчыдылга дугайында чугаалажышкыннарны уламчылап турган. Кореяда даштыкы шериглерин үндүрер дугайында айтырганы чугаалажышкыннар америк тала шуут удурлангыш турарын чугаалажышкыннар айтырыны дескиндир болган маргыладалар көргүскен деп чүвени журналист бөлүктөр дыңадып турар. Америк төлээлерин баштыгы вице-адмирал Джой бо айтырыны чугаалажышкын америк талага бербей турар дээр язы-буру тайылбырларын үндүрүп турар, ындыг болза-даа, Кореяда даштыкы шериглерин үндүрбей тургаштын корей айтырынын тайбын-биле шийтирилээр болдунармас деп чүвө билдингир болуп турар.

Америк тала 38 параллельге кызыгаарлаар шугум тургузарынга база удур болуп турар. Кызыгаарлаар шугуму 38 параллельден элээн сонгу талазыгче үндүрер дугайында КНО-да совет төлээлекчи Маликтин кирген саналын америк тала оюн каар деп күзөп турары моон тодаргай кестүр.

Кореянын Улустун армиязынын команддалынын төлээлеринин баштыгы генерал-полковник Нам Ир чугаалажышкыннарнын хун айтырынын дугайында тодаргай саналды кирген. Кызыгаарлаар шугуму, база ол ышкаш дайын чорудулгаларын соксадырынын кол

чүлү болур демилгизастатынган зонаын тургузары дээш ышкаш саналдар кирип турар. Ынчангаштын оон төлээлери ол шугуму 38 параллель-биле эртеринер болгаш Кореяга дайын чорудулгалары катеп егелдесин дээш Кореяда даштыкы шериглерин үндүрерин күзөп турар деп Нам Ир меделгезин. Чүлгө ынчангаштын бистин чугаалажышкыннарнын корей айтырынын тайбын-биле бүрүн шийтирилээринге депкиш болур деп Нам Ир немей чугаалаан. Нам Ир хуралга чугаалажышкын айтырынын талазы-биле моон адаанда саналды кирген, ол болза: дайын чорудулгаларын соксадир талазы-биле тодаргай хемчеглерин чогаалдып кылыр, дайын чорудулгаларын соксадир болгаш тутурган шериглер дугайында айтырганы таарыштыр талазы-биле дугуржулганын күөсөлдөзүн хынаар хыналданы тургузары.

Дайын чорудулгаларын соксатканынын соода тутурган шериглер боттарынын өг-бүлөзиче элп чавар уjurдуг деп генерал Нам Ир санап турар.

Корей солуннар болуп турар чугаалажышкыннарнын тайылбырлашышаан, бүгү корей улус ол чугаалажышкыннарнын чоруп турарын хайгаарлап турар деп меделген турар. Корей улус Кореяда даштыкы шериглерин үндүрерин негеп турар, чүлгө бо чорук корей айтырынын тайбын-биле таарыштырынын хандырып болур деп солуннар бижип турар.

(СЭТА).

ПЕКИН. Пхевьяндан Синьхуа агентиленин дамыдып турары: Корей фронтунун штабында бистин корреспондентистиң алган медээзи-биле алырга, Кореяга боолаашкынын соксадыр дугайында чугаалажышкыннар (алды дугаар хурал) июль 18-те Кореянын

шагы-биле 9 шакта өгелдөөн болган 14 шак 30 минутада доозулган.

Хуралга чугаалажышкын хун айтырынын чугаалажышкын уламчылап турган. Дараазынын хуралын июль 19-та 10 шакта кылдыр.

(СЭТА).

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

ХУН, АГААР БОЛГАШ СУГ— БОЙДУСТУН КУЧУЛУГ ЧӨПСӨӨ. ОРГАНИЗМИН БЫЖЫГЛАП, ДАДЫКТЫРЫП ТУРАМ

Туберкулезган (өкпе аарындан) (база өске-даа хөй аарыглардан камгалап болгаш эмнеп турар, кишиниң сергек чоруун, күжүн деткип турар. Эмчинин сүмези-биле: Сугга эштинер, агаар хүнге дөгеленир. Хүниң, агаарны болгаш сугнуң саалдарын физкультура-биле холбаштырарга нерва болгаш шыган эйтер системазы быжыгып, ханын составы экижип, өкпеңиз арыглашкынын болгаш аш-чөмчүн солуушкунун күштөлдүрүп турар. Хүнге чорту дөгелер. Бир дугаар хүниң 5—8 минутада дөгеленер чорту хүниңче 5—5 минуталар немеп тургаш чартык айда 40—60 минуталар чедир дөгеленер.

Бойдустан күчүлүг күжүн калбаа-биле болгаш чөп ажыглар!

Тыва областын санитар чырыдышкынын Бажымы.